PEN NORWAY

İddianame İnceleme Raporu

Ümit Büyükdağ

Yazarlar: Maxwell Goddard & Ryan Bestford

Yayımlanma Tarihi: 18 Aralık 2025

©PEN Norveç, 2025

Bu rapor PEN Norveç tarafından yayıma hazırlanmıştır.

Editör: Şerife Ceren Uysal

Çeviri: Eren Buğlalılar

Tasarım: Erdal Bektaş

PEN Norveç Hakkında

PEN Norveç, kendini ifade özgürlüğünü savunmaya ve geliştirmeye adamış ve ifade özgürlüğünü kullandığı için risk altında olan yahut hapsedilen yazar, gazeteci ve diğer kişileri destekleyen bağımsız bir kuruluştur. PEN Norveç'in hedefi herkesin ifade özgürlüğü hakkına sahip olmasıdır. PEN Norveç, 1921 yılında kurulan ve dünyanın en büyük yazar ve ifade özgürlüğü örgütü olan Uluslararası PEN'in (PEN International) bir parçasıdır.

İletişim bilgileri:
pen@norskpen.no

Sentralen, Øvre Slottsgate 3,
0157 Oslo, Norveç

www.norskpen.no

Facebook: /NorskPEN

Instagram: @norskpen

PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi

PEN Norveç'in Türkiye İddianame Projesi Ocak 2020'de başlamış olup, 2025 yılında yayımlanacak ve bu raporun da aralarında yer aldığı dört raporla birlikte toplamda 37 iddianameye ilişkin ayrıntılı hukuki inceleme raporu üretmiş olacaktır. İddianameler, Avrupa'nın farklı ülkelerinden avukatlar, akademisyenler ve hâkimlerden oluşan uluslararası bir ekip tarafından incelenmiş olup, projenin temel odağı Türkiye'de ifade özgürlüğüne müdahale niteliği taşıyan ceza yargılamalarının mercek altına alınmasıdır.

Bugüne dek analiz edilen iddianameler arasında Cumhuriyet gazetesi davası, Büyükada insan hakları savunucuları davası, beş yıl süren Gezi Parkı davası ve Şebnem Korur Fincancı'yı konu alan iddianame gibi önemli örnekler yer almaktadır. Her rapor tek bir iddianameyi ayrıntılı biçimde inceleyerek, söz konusu metni Türkiye'nin iç hukukuna ve uluslararası insan hakları standartlarına göre değerlendirmektedir.

2016'dan bu yana Türkiye'de hukuk devletinin zayıflaması sonucunda, incelenen hiçbir iddianamenin iç hukukta öngörülen usul güvencelerine ya da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinin gereklerine uygun olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, iddianameleri kaleme alan savcıların, uluslararası alanda kabul gören rehber ilkelere riayet etmediği de çarpıcı biçimde gözlemlenmiştir.

Bugüne kadar yayımlanan raporlarımız, pek çok mahkeme dosyasında destekleyici rapor, uzman görüşü veya farklı biçimlerde hukuki referans olarak kullanılmış; çok sayıda insan hakları avukatına da temel başvuru kaynağı olmuştur. Aynı şekilde, bu çalışmalarda ulaştığımız bulgular Türkiye'de savcıların eğitiminin güçlendirilmesi ve iddianame yazımının hak ihlallerine yol açmayacak şekilde geliştirilmesine yönelik yapıcı önerilere temel oluşturmuştur. Bu amaçla hazırlanan "Türkiye'deki Savcılar İçin İddianame Yazım Kılavuzu"na şu bağlantıdan erişilebilir: Turkiyedeki-Savcilar-Icin-Iddianame-Yazim-Kilavuzu.pdf

Önceki raporlarımıza erişmek için:
2020: https://norskpen.no/wp-content/uploads/2021/06/PEN-Norway_Turkey-Indictment-Project-Report-2020.pdf
2021: https://norskpen.no/wp-content/uploads/2022/03/PEN-Norway-Turkey-Indictment-Project-Report-2021_Eng.pdf
2022-2024: https://norskpen.no/pen-norways-turkey-indictment-project-report-2025/

Bu rapor Lawyers for Lawyers ile işbirliği içerisinde hazırlanmıştır.

Lawyers for Lawyers (L4L), dünya genelinde avukatların ve avukatlık mesleğinin bağımsız işleyişini uluslararası tanınan norm ve standartlara uygun şekilde desteklemeyi amaçlayan bağımsız ve siyasi olmayan bir avukatlar örgütüdür. Mesleki görevlerini yerine getirdikleri için risk altına giren avukatlara destek olur; tehditler, riskler ve misillemelere karşı korunmalarını sağlamaya çalışır; uluslararası tanınırlıklarını ve hukuki, idari ve politik koruma mekanizmalarını güçlendirmeyi hedefler ve adaletin tesisinde temel aktörler olarak rollerini yerine getirebilmeleri için onları güçlendirir. Lawyers for Lawyers'a, Temmuz 2013'te Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından özel danışmanlık statüsü verilmiştir.

İddianame İnceleme Raporu

Ümit Büyükdağ

Yazarlar: Maxwell Goddard & Ryan Bestford

1. Giriş

Bu rapor, Avukat Ümit Büyükdağ hakkında düzenlenen iddianameye ilişkin bir hukuki değerlendirme sunmaktadır. İddianame, Adana Cumhuriyet Başsavcılığı Terör Suçları Soruşturma Bürosu'nun yaptığı suç duyurusu üzerine düzenlenmiştir. Bu değerlendirme, PEN Norveç'in Türkiye İddianamesi Projesi kapsamında, Manchester Vilayeti Göçmenlik Yardım Birimi'ne bağlı iki avukat tarafından PEN Norveç ve Lawyers for Lawyers ile işbirliği içinde hazırlanmıştır.

Av. Büyükdağ'a karşı açılan davanın olay örgüsünün bir özeti ile başlıyoruz. Savcının iddiaları Av. Büyükdağ'ın müvekkili olan, kendisi de Türkiye'de avukatlık faaliyeti yürüten ve seçilmiş bir yerel yönetici olan Funda Buyruk'un savunması sırasında yaptığı açıklamalara dayandırılmaktadır. Buyruk'a yöneltilen iddiaların Av. Büyükdağ'a yöneltilenlerle bir bağlantısının bulunmadığı görüşünde olmamıza rağmen, iddianamede bunlara atıfta bulunulduğu için değerlendirme kapsamında bu iddialar da kısaca ele alınmaktadırlar.

Burada Av. Büyükdağ'ın 28 Mart 2025 tarihinde suçlamalardan beraat ettiğini not etmek önemlidir, ancak beraat kararı kesinleşmemiş, dosya istinaf aşamasındadır. Bununla birlikte, benzer kovuşturmaların hukuki temsil hakkı ve daha geniş anlamda savunma hakkı üzerinde yaratabileceği caydırıcı etki düşünüldüğünde bu rapor ve değerlendirme geçerliliğini korumaktadır. Bu davanın temelinde, avukatların kovuşturma makamları tarafından misillemeye uğrama veya önyargıya maruz kalma korkusu olmaksızın müvekkillerini özgürce savunabilmeleri gerektiği ilkesi yatmaktadır. Bu raporda ayrıca, özellikle terörizm iddialarını içeren davalarda adil yargılanma hakkı ve ifade özgürlüğü konusuna da değinilmektedir.

"Benzer kovuşturmaların hukuki temsil hakkı ve daha geniş anlamda savunma hakkı üzerinde yaratabileceği caydırıcı etki düşünüldüğünde bu rapor ve değerlendirme geçerliliğini korumaktadır. Bu davanın temelinde, avukatların kovuşturma makamları tarafından misillemeye uğrama veya önyargıya maruz kalma korkusu olmaksızın müvekkillerini özgürce savunabilmeleri gerektiği ilkesi yatmaktadır."

Değerlendirmemiz, etkili hukuki temsil hakkının korunması için avukat ile müvekkili arasında temel bir ayrım yapılması gerektiğinin altını çizmektedir. Bu ilke, bireyleri temsil eden avukatlar ile devleti temsil eden avukatlar için eşit derecede geçerlidir. Kamu görevlilerine yöneltildiği iddia edilen hakaret gibi söylemlerin suç sayılması konusu bu raporun kapsamı dışında olmakla birlikte, bu konunun demokratik toplumlar için taşıdığı öneme dair tartışmaların devam ettiğini not etmek gerekir.

Bu hususları göz önünde bulunduran rapor, iddianamenin içeriğinin yanı sıra iddianame düzenlenmeden önce ve düzenlendikten sonrasında izlenen usulleri de incelemektedir. Bu süreçler Türkiye'nin iç hukuk çerçevesi ve uluslararası hukuk standartları ışığında değerlendirilmiştir.

Bulgularımızdan yola çıkarak, avukatlara yönelik korumaları güçlendirmeyi ve tüm taraflar için adalete erişimi sağlamayı amaçlayan bir dizi iyi uygulama tavsiyesiyle rapor sonuçlandırılmıştır.

2. Olay Örgüsünün Özeti

2.1 Avukat

1993 yılından bu yana Adana'da avukatlık yapan Ümit Büyükdağ Adana Barosu'na kayıtlıdır. 2010-2012 yılları arasında Stajer Avukat Komisyonu ve Kadın Hakları Komisyonu'nda görev almış, 2012-2014 yılları arasında Adana Barosu Yönetim Kurulu üyeliği yapmıştır. 2010 yılından bu yana Avukat Hakları Merkezi'nde de aktif olarak görev almaktadır.

Av. Büyükdağ, Çağdaş Hukukçular Derneği'ne (ÇHD) üyedir. 2020-2024 yılları arasında derneğin Yönetim Kurulu'nda görev yapmış olup, halen Uluslararası İlişkiler Komitesi ve derneğin Adana Şubesi'nin Yönetim Kurulu üyesidir. Derneğin Genel Sekreterliği ve ikinci başkanlığı görevlerini de yürütmüştür. Avukatların siyasi faaliyetlere ve dernek faaliyetlerine katılımı Türkiye'nin Avukatlık Kanunu'nun 12. maddesi ile uyumludur. Bununla birlikte, ÇHD'nin onursal başkanı Selçuk Kozağaçlı da dahil olmak üzere birçok üyesi halen Türkiye'de tutuklu bulunmaktadır.

Buradan da görülebileceği üzere, Av. Büyükdağ uzun süredir içinde bulunduğu Türkiye hukuk camiasında önemli bir rol oynamaktadır.

2.2 Müvekkil

27 Haziran 2022 tarihinde, Seyhan Belediye Başkan Yardımcısı ve Halkların Demokratik Partisi (HDP) üyesi Funda Buyruk, Türkiye yetkilileri tarafından yürütülen geniş kapsamlı bir soruşturma kapsamında tutuklanmıştır. İddianamede Funda Buyruk'un PKK/KCK (Kürdistan İşçi Partisi/Kürdistan Topluluklar Birliği) üyeliği ile suçlandığı belirtilmektedir.

Buyruk'un gözaltına alındığını öğrenen Av. Büyükdağ ve birkaç meslektaşı, polis araması sırasında Buyruk'un evine intikal etmiştir. Kendilerine, Buyruk'un avukatıyla görüşmesini engelleyen 24 saatlik bir avukat kısıtlama kararı tebliğ edilmiştir. Av. Büyükdağ'a bu kararın bir nüshasının verilmesi gerekçesiz yere geciktirilmiş, nüsha temin edildiğinde hem gözaltı hem de kısıtlama kararlarının tutuklamadan iki gün önce verildiği ortaya çıkmıştır. Bu durum davada benzerine çok kere rastlanan usulsüzlüklerin bir örneğidir.

2.3 Yüklenen Suç

7 Temmuz 2022 tarihinde, Buyruk'un tutuklanmasından on gün sonra, Av. Büyükdağ müvekkilinin sorgusuna katılmıştır. Av. Büyükdağ sabah saat 5 sularında, Buyruk adına bir saat kadar süren bir savunma yapmıştır. Bu savunma kapsamında Av. Büyükdağ şunları söylemiştir:

> *...müvekkil avukat olduğu için emniyette ifade vermek istememiştir. Savcı müvekkilin ifadesinin son tutanağında sahtekarlık yaptı, müvekkilin verdiği ifadeleri tam olarak zabta geçirmedi...*

Bunu takiben, Buyruk tutuklama talebiyle Sulh Ceza Mahkemesi'ne sevk edilirken, Av. Büyükdağ'ın

kendisi hakkında da Buyruk'un ifadesini alan savcı tarafından suç duyurusunda bulunulmuştur. Savcının iddiasına göre savcıyı sahtekarlık yapmakla suçlayan Av. Büyükdağ'ın bu ifadesi, savcının şeref, haysiyet ve saygınlığını zedelemiştir.

2.4 İddianame Süreci

8 Temmuz 2022 tarihinde, Terör Suçları Soruşturma Bürosu Av. Büyükdağ'ı cumhuriyet savcısına hakaret etmekle suçlayarak bir ihbarda bulunmuştur.

11 Ocak 2023 tarihinde, Adana Cumhuriyet Başsavcılığı bir ön soruşturma yürütmüş ve dosyayı Adalet Bakanlığı'na göndermiştir. Türkiye hukuku uyarınca, avukatların mesleki faaliyetlerinden kaynaklanan eylemleri nedeniyle soruşturulabilmesi için Adalet Bakanlığı'ndan önceden izin alınması gerekmektedir.

Soruşturma izni 12 Nisan 2023 tarihinde verilmiştir. Savcılık 15 Haziran 2023 tarihinde kovuşturma izni de talep etmiş ve bu talep 26 Ekim 2023 tarihinde kabul edilmiştir. İddianame daha sonra 20 Kasım 2023 tarihinde Adana Ağır Ceza Mahkemesi'ne sunulmuş ve 13 Şubat 2024 tarihinde kabul edilmiştir.

> "Özünde davanın esasları basittir. Funda Buyruk'un savunması sırasında Av. Büyükdağ, müvekkilinin ifadelerini zapta geçerken Cumhuriyet Savcısının "sahtekarlık yaptı[ğını]" belirtmiştir. Oysa iddianamede iki kez Buyruk'a yöneltilen suçlamaya, yani PKK/KCK silahlı terör örgütü üyeliğine atıfta bulunulmaktadır ki bu iddiaların Av. Büyükdağ hakkında düzenlenen iddianame ile hiçbir ilgisi bulunmamaktadır."

2.5 Duruşmalar

Davada ilki 26 Eylül 2024'te olmak üzere iki duruşma görülmüştür.

- İlk duruşmada Av. Büyükdağ, Türkiye'de adli süreçlerin kayıt altına alındığı görsel-işitsel bilgi sistemi olan SEGBİS'in kullanılması talebini yinelemiştir.
- 13 Aralık 2024 tarihinde görülen ikinci duruşma Av. Büyükdağ'ın savunmasını ayrıntılandırmasına olanak sağlamıştır. Av. Büyükdağ savunmasında ifadelerinin daha geniş bir bağlamının bulunduğunu vurgulayarak, yaptığı yorumun kişisel saldırı amacı gütmediğini, adalet sistemine yönelik bir eleştiri olduğunu açıklamıştır.

Savunmasında,

- Kısıtlama kararının gözaltı işleminden önce alınmasına yönelik itirazlardan;
- Kolluk kuvvetlerinin ve medyanın gizliliği ihlal etmesinden;
- Gözaltı sırasında acil tıbbi yardım sağlanmamasından;
- Polisin davranışlarına ilişkin gözetim ve hesap verebilirlik eksikliğinden söz etmiştir.

Av. Büyükdağ sözlerine şöyle son vermiştir:

> *Bu süreç boyunca yalnızca savunmayı engellemekle kalmayıp gözaltına alınanların yasal haklarına da zarar veren çok sayıda usulsüzlükle karşılaştık. Sadece müvekkillerimiz için değil, hukuk sisteminin bütünlüğü için de bu haklara saygı gösterilmesini sağlamak için mücadele ediyoruz.*

2.6 Sonuç

Burada Av. Büyükdağ'ın 28 Mart 2025 tarihinde beraat ettiğini not etmek önemlidir. Ancak karar kesin olmayıp, dosya şikayet eden savcının başvurusu üzerine hala İstinaf Mahkemesi önündedir.

3. İddianamenin Değerlendirilmesi

3.1 Giriş Notları

Yukarıda belirtildiği üzere, Ümit Büyükdağ hakkında Türk Ceza Kanunu'nun 125. Maddesi uyarınca hakaret suçundan iddianame düzenlenmiştir. İlgili kanun maddesinin (3) numaralı fıkrası, hakaretin bir kamu görevlisine karşı görevinden dolayı yöneltilmesi halinde, cezanın bir yıldan az olmamak üzere hapis cezası olmasını öngörmektedir. Bu nedenle, yöneltilen suçlama küçümsenmemesi gereken bir ağırlığa sahiptir.[1]

İddianın ağırlığına rağmen, iddianame gereksiz bir karmaşıklığa sahiptir. Özünde davanın esasları basittir. Funda Buyruk'un savunması sırasında Av. Büyükdağ, müvekkilinin ifadelerini zapta geçerken Cumhuriyet Savcısının "sahtekarlık yaptı[ğını]" belirtmiştir. Oysa iddianamede iki kez Buyruk'a yöneltilen suçlamaya, yani PKK/KCK silahlı terör örgütü üyeliğine atıfta bulunulmaktadır ki bu iddiaların Av. Büyükdağ hakkında düzenlenen iddianame ile hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Bize göre iddianamede bu konunun mükerrer olarak gündeme getirilmesi, avukatı müvekkiliyle özdeşleştirmek ve Av. Büyükdağ'ı Buyruk'a yönelik suçlamalarla önyargı oluşturacak biçimde ilişkilendirmek amacını taşımaktadır.

İddianamede Av. Büyükdağ'ın ifadesinin neden hakaret olarak nitelendirildiğinin açıklanmaması manidardır. Savcının o sırada bu ifadeye itiraz ettiğine veya bu ifadeyi reddettiğine dair herhangi bir gösterge bulunmamaktadır. Gerçekten de, hakaret teşkil ettiği iddia edilen ifadeyi kayda geçme fırsatı bulan savcı, Büyükdağ'ın müvekkilinin gerçekte verdiği ifadeyi tam ve doğru bir şekilde zapta geçirmemiştir ki ironik bir şekilde bu durum Av. Büyükdağ'ın iddiasını güçlendirmektedir.

Ceza Kanunu'nun 128. maddesi uyarınca, yargı mercileri veya idari makamlar nezdinde yapılan bir savunma kapsamında gerçek ve somut vakıalara dayanan bir isnat, savunma dokunulmazlığına girmektedir. Bu koşulların yerine getirilmesi halinde herhangi bir ceza verilemez.[2] Bu koşul, Av. Büyükdağ'ın savunmasının yasal dayanağıydı ve nihayetinde beraat ettiği göz önüne alındığında, mahkemenin Av. Büyükdağ'ın ifadesini bu hüküm kapsamında haklı bulduğu anlaşılmaktadır.

Av. Büyükdağ'ın müvekkiline yöneltilen suçlamalar iddianameyle doğrudan ilgili olmamakla birlikte, söz konusu ifadenin verildiği savunmanın bağlamını anlamak için önem taşımaktadır. Av. Büyükdağ'ın sözleri bir terör davasında yaptığı güçlü bir hukuki savunmanın parçasıydı ve haliyle bu savunma beraberinde savcılığın hareket tarzına yönelik daha detaylı bir inceleme ve eleştiriyi de getiriyordu.

Dava sürecinin zaman içindeki ilerleyişi de ciddi endişelere yol açmaktadır. Suç duyurusu 8 Temmuz 2022 tarihinde yapılmış olmasına rağmen, Av. Büyükdağ 28 Mart 2025 tarihine kadar beraat etmemiştir ki bu da yaklaşık 32 aylık bir gecikmeye tekabül etmektedir. Bu tür uzun süreli hukuki belirsizliklerin caydırıcı bir etki yaratması ve siyasi açıdan hassas davalarda avukatları müvekkillerini tam anlamıyla ve korkusuzca temsil etmekten caydırması muhtemeldir. Özellikle hakaret bahanesi kullanılarak Türkiye'de savunma avukatlarına yönelik benzer suçlamaların getirilmeye devam ettiğini buraya not düşmek isteriz.

Av. Büyükdağ hakkındaki iddianame, Türkiye'de özellikle siyasi açıdan hassas davalara bakan avukatlar üzerinde yaratılan daha geniş caydırıcı etkiyi güçlendirmektedir. *Kudeshkina / Rusya* kararında vurgulandığı üzere, bu durum avukatlık mesleğinin kurumsal bütünlüğüne zarar vermektedir.[3]

3.2 İddianamenin İç Hukuk Açısından Değerlendirilmesi

Av. Büyükdağ hakkındaki kovuşturma, avukatların mesleki görevleri sırasında işledikleri suçlardan dolayı soruşturulmalarını ve kovuşturulmalarını düzenleyen Avukatlık Kanunu'nun 58. ve 59. maddeleri uyarınca yürütülmüştür.

58. madde şöyle demektedir:

> *"Avukatların avukatlık veya Türkiye Barolar Birliği ya da baroların organlarındaki görevlerinden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlardan dolayı haklarında soruşturma, Adalet Bakanlığının vereceği izin üzerine, suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır."*[4]

Dolayısıyla, Cumhuriyet Savcısı soruşturmayı başlatırken yetkisi dahilinde hareket etmiştir.

Ancak 59. madde daha sıkı bir zamanlama ve usule ilişkin güvenceler öngörmektedir. Özellikle şu fıkrasında şöyle denilmektedir:

> *"Cumhuriyet Savcısı [Adalet Bakanlığı'ndan izin aldıktan sonra] beş gün içinde, iddianamesini düzenleyerek dosyayı son soruşturmanın açılmasına veya açılmasına yer olmadığına karar verilmek üzere ağır ceza mahkemesine verir."*[5]

"İddianame, Av. Büyükdağ'ın eleştirilerinin olgusal olarak doğru olup olmadığını veya iyi niyetle yapılıp yapılmadığını değerlendirmemekte, herhangi bir çözümleme sunmaksızın doğrudan ifadeyi alıntılamaktadır. Özellikle, Buyruk'un beyanlarının zapta yanlış aktarıldığı iddiasının savcı tarafından reddedilmemiş oluşu dikkat çekicidir."

Adalet Bakanlığı 26 Ekim 2023 tarihinde kovuşturma izni vermesine rağmen, iddianame bu beş günlük sürenin çok ötesine geçilerek 20 Kasım 2023 tarihine kadar Adana Ağır Ceza Mahkemesi'ne sunulmamıştır. Bu gecikme için herhangi bir açıklama yapılmadığı gibi eldeki belgelere bakıldığında iddianamenin 59. maddeyi ihlal edecek biçimde mahkemeye gecikmeli olarak sunulduğu görülmektedir.

Dahası, ihtilafa konu edilen ve hakaret olduğu iddia edilen davranış Adana'da meydana gelmiş, ancak iddianame açıklanamaz bir şekilde Tarsus Ağır Ceza Mahkemesi'ne sunulmuştur. İddianamede mahkemelerin yargı yetkisine ilişkin bu alışılagelmiş kuraldan neden sapıldığına ilişkin hiçbir gerekçe de sunulmamıştır.

Ceza Kanunu'nun 125/1 maddesi şöyle demektedir:

> *"Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır."*[6]

Maddenin 3/a fıkrası hakaretin kamu görevlisine karşı görevinden dolayı yapılması halinde verilecek cezayı artırmaktadır.[7] Ancak iddianame, Av. Büyükdağ'ın sözlerinin nasıl bu tanım kapsamına giren bir hakaret teşkil ettiğini açıkça ifade etmemektedir. İddianamede herhangi bir kast değerlendirmesi veya "sahtekarlık" teriminin kullanıldığı dilsel bağlama ilişkin bir çözümleme bulunmamaktadır.

Buna ek olarak, 127. madde, hakaret teşkil eden isnatlar bakımından, isnada dayanak yapılan ifadenin doğruluğunun veya yanlışlığının değerlendirilmesini gerektirmektedir.[8] İddianame, Av. Büyükdağ'ın eleştirilerinin olgusal olarak doğru olup olmadığını veya iyi niyetle yapılıp yapılmadığını değerlendirmemekte, herhangi bir çözümleme sunmaksızın doğrudan ifadeyi alıntılamaktadır. Özellikle, Buyruk'un beyanlarının zapta yanlış aktarıldığı iddiasının savcı tarafından reddedilmemiş oluşu dikkat çekicidir. Bu davranışın sahtekarca olduğu iddiası reddedilmezse, Av. Büyükdağ'ın beyanının asılsız veya kötü niyetli olduğunu iddia etmek zorlaşır.

Son olarak, 128. madde, gerçek ve maddi olgulara dayanmaları koşuluyla, hukuki savunma bağlamında sarf edilen ifadelere dokunulmazlık tanımaktadır.[9] Ancak iddianame, Av. Büyükdağ'ın sözlerinin neden bu gerekliliği karşılamadığını açıklamaya çalışmamaktadır. İddianame bunun yerine Buyruk'a yönelik iddialara odaklanarak meseleyi muğlaklaştırmaktadır ki bu durum avukat ile müvekkilini özdeşleştirmeye yönelik uygunsuz bir girişimde bulunulduğunu göstermektedir.

3.3 İddianamenin Uluslararası Standartlar Işığında Değerlendirilmesi

Birleşmiş Milletler Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler (1990)

Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler (7 Eylül 1990 tarihinde kabul edilmiştir) avukatların görevlerini yerine getirebilmeleri için temel güvenceleri ortaya koymaktadır. 16. Prensip uyarınca, hükümetler avukatların,[10]

- hiçbir baskı, engelleme, taciz veya yolsuz bir müdahaleyle gerek karşılaşmadan her türlü mesleki faaliyeti yerine getirmelerini;
- müvekkilleriyle serbestçe görüşebilmelerini;
- meslek ahlak kurallarına, görevlerine, standartlarına uygun faaliyette bulundukları için kovuşturmaya uğramamalarını sağlamakla yükümlüdürler.

İlgili Prensip Işığında Av. Büyükdağ'ın Davası

Av. Büyükdağ, polis sorgusu sırasında Buyruk'un yasal müdafisi olarak atanmıştır. Av. Büyükdağ'ın mesleki görevleri, müvekkilini etkin bir şekilde savunmayı ve müvekkilinin maddi beyanlarının savcı tarafından zapta geçirilmemesi de dâhil olmak üzere usulsüzlüklere ilişkin endişeleri dile getirmeyi kapsıyordu. Böyle bir ifade kullandığı için Av. Büyükdağ hakkında iddianame düzenlenmesine karar verilmesi, 16. Prensibe doğrudan aykırı olup hukuki savunma hakkına uygunsuz bir müdahale teşkil etmektedir.[11]

20. Prensip avukatların hukuki işlemler sırasında iyi niyetle yaptıkları açıklamalara ilişkin olarak hukuki ve cezai dokunulmazlığa sahip olduklarının altını çizmektedir.[12] Av. Büyükdağ'ın savcının "sahtekarlık yaptığı" yönündeki yorumu, müvekkilini savunmak amacıyla, mesleği gereği ileri sürülmüş bir iddiadır. Bu ifade, iyi niyet ve mesleki gereğe uygunluk şartıyla 20. Prensipte öngörülen korumalar kapsamına girmektedir. Bu tür ifadelerin suç sayılması, savunma avukatının müvekkilinin davasını etkili bir şekilde ortaya koyamaması ve dolayısıyla hukuki temsil hakkının zedelenmesi riskini doğurmaktadır.

Nikula / Finlandiya (Başvuru No. 31611/96) kararında AİHM, mahkemede savcıyı eleştirdiği gerekçesiyle bir avukatın mahkum edilmesinin AİHS Madde 10'u ihlal ettiğine karar vermiştir. Mahkeme, avukatların yaptırım korkusu olmadan adaletin idaresi hakkında yorum yapabilmeleri gerektiğini vurgulamıştır.[13]

Bu davada Türkiye Devleti, savunma avukatı sıfatıyla yaptığı açıklamalar nedeniyle Av. Büyükdağ'ı en az bir yıl hapis cezası da dahil olmak üzere cezai yaptırımlarla tehdit ederek uluslararası yükümlülüklerine uymamıştır.

Avrupa Konseyi'nin Avukatlık Mesleğini İcra Etme Özgürlüğüne ilişkin R(2000)21 sayılı Tavsiye Kararı

Bu Tavsiye Kararı da benzer şekilde avukatlık mesleğinin bağımsızlığını vurgulamaktadır. Prensip I/1, avukatların mesleklerini uygunsuz müdahaleler olmaksızın icra etme özgürlüğüne saygı gösterilmesi, bu özgürlüğün korunup ve geliştirilmesi için tüm tedbirlerin alınması gerektiğini belirtmektedir. I(4) Prensip, mesleki standartlara uygun hareket avukatların herhangi bir yaptırıma veya baskıya maruz kalmamaları gerektiğini yineler.[14]

İlgili Prensipler Işığında Av. Büyükdağ'ın Davası

Av. Büyükdağ hakkındaki iddianame, açık bir devlet müdahalesini temsil etmektedir. Bir avukatı mesleki sorumluluklarını yerine getirdiği ve müvekkilinin haklarını savunduğu için uygunsuz bir şekilde

cezalandırmaktadır. Bu tür durumlarda cezai yaptırım tehdidi meşru avukatlık üzerinde caydırıcı bir etki yapar ve bu durum Avrupa Konseyi standartlarıyla çelişir.

Avukatlık Mesleğinin Korunmasına Yönelik Avrupa Konseyi Sözleşmesi Açıklayıcı Raporu (2023)

Henüz onaylanmamış olmasına rağmen, Avukatlık Mesleğinin Korunmasına Yönelik Avrupa Konseyi Sözleşmesi, avukatların gereksiz devlet baskısından korunması gerektiği konusunda giderek artan bir fikir birliğini yansıtmaktadır.

- Madde 9(4) devletleri fiziksel saldırı, taciz, gözdağı veya uygunsuz müdahalelere karşı avukatlara korunma sağlamakla yükümlü kılar.

- Devletlerin bu tür eylemlerden kaçınmaları ve bu tür olayları uygun şekilde soruşturmaları gerekmektedir.[15]

İlgili Madde Işığında Av. Büyükdağ'ın Davası

Av. Büyükdağ'ın iddianamesinde bu yükümlülüklerin dikkate alındığına dair hiçbir işaret bulunmamaktadır. Aksine, ciddi bir suçla itham edilen bir müvekkili savunmak üzere mesleki görevlerini yerine getirdiği için kendisi yargılamaların hedefi yapılmış gibi görünmektedir. İddianamede hakaret isnadıyla ilgisi olmamasına rağmen, Av. Büyükdağ'ın müvekkilinin PKK/KCK ile bağlantılı olduğu iddiasına tekrar tekrar atıfta bulunulması, avukatı müvekkilinin işlediği iddia edilen suçlarla ilişkilendirmeye yönelik bir girişimde bulunulduğunu akla getirmektedir ki bu uluslararası normların (bkz. BM Temel Prensipleri 18. Prensip) doğrudan ihlali anlamına gelmektedir.[16]

> "İddianamede hakaret isnadıyla ilgisi olmamasına rağmen, Av. Büyükdağ'ın müvekkilinin PKK/KCK ile bağlantılı olduğu iddiasına tekrar tekrar atıfta bulunulması, avukatı müvekkilinin işlediği iddia edilen suçlarla ilişkilendirmeye yönelik bir girişimde bulunulduğunu akla getirmektedir."

Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler Belgesinin Açıklayıcı Notları

Açıklayıcı Notlar, avukatların yargılama sürecinde yaptıkları açıklamaların iyi niyetle yapılmış olması ve olgulara dayanması koşuluyla, bu açıklamalara dokunulmazlık tanınmasının önemini vurgulamaktadır. Avukatlık faaliyetinin eleştirel veya hararetli biçimde yapılıyor olsa bile, yalan, tehdit veya kötü niyetli davranış içermediği sürece korunma altında olması gerektiğinin altını çizmektedirler.

Açıklayıcı Notların 47. paragrafı bunu açıkça teyit etmektedir:

> *"Avukatlar, yalnızca müvekkillerinin olaylara ilişkin görüş ve yorumlarını sundukları için hukuki ve cezai sorumluluk altına sokulmamalıdır..."*[17]

İlgili Prensip Işığında Av. Büyükdağ'ın Davası

Av. Büyükdağ'ın davasında, hakaret olduğu iddia edilen ifadeler, bir savcının tuttuğu zaptın doğruluğuna yönelik itirazlardan ibarettir ki bu konu açıkça çekişmeli hukuki savunmanın kapsamına girmektedir. İfadenin hakaretamiz olduğuna ya da kötü niyetle yapıldığına dair herhangi bir delil bulunmamaktadır. İddianame, avukatın sözlerinin hukuki ve olgusal dayanaklarını dikkate almamakta ve uluslararası standartların avukatlara tanıdığı dokunulmazlığı tartışmamaktadır.

Müvekkil ifadesinin savcının zaptına alınmamasını sorguladığı sözleri, olgusal gözlemlerine dayanmaktadır ve müvekkilini hukuken temsil

ederken sarf edilmiştir. Bu nedenle, Av. Büyükdağ'ın sözleri hem konuyla ilgilidir hem de iyi niyetle yapılmıştır.

Daha Geniş Uluslararası İnsan Hakları Yükümlülükleri

Sayın Büyükdağ'a yönelik taciz ve kovuşturma ile Türkiye'deki diğer savunma avukatlarına yönelik benzer eylemler uluslararası insan hakları hukukunun temel hükümlerini ihlal etmektedir. Bu hükümler,

- Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (MSHS) ifade ve örgütlenme özgürlüğü ile adil yargılanma hakkını koruyan 19, 22 ve 14. maddeleridir.[18]

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) Madde 10, 11 ve 6 da benzer korumalar sağlamaktadır.[19]

> "Devlet yetkilileri, avukatlık faaliyetini suç sayarak, BM, Avrupa Konseyi ve bağlayıcı insan hakları sözleşmeleri tarafından belirlenenler de dahil olmak üzere uluslararası hukuk normlarını ihlal etmiştir. Bu tür eylemler bireysel olarak bir avukata yönelik bir saldırı olmanın ötesinde, Türkiye'de hukukun üstünlüğüne ve adalete erişimi hedef alan daha geniş bir tehdidi temsil etmektedir."

Bu kovuşturmaların kümülatif etkisi, özellikle siyasi açıdan hassas veya yüksek profilli davalarda, hem avukatlık mesleğinin bağımsızlığına hem de sanıkların adil yargılanma haklarına zarar vermektir.

İlgili Hükümler Işığında Av. Büyükdağ'ın Davası

Av. Büyükdağ hakkındaki iddianame, avukatları mesleki görevlerini yerine getirdikleri için kovuşturmaya uğramaktan koruyan uluslararası standartların gerisinde kalmaktadır. Müvekkilini savunurken usule ilişkin endişeleri dile getirmesi, kabul görmüş görev ve etik kurallara uygun bir davranıştı. Devlet yetkilileri, avukatlık faaliyetini suç sayarak, BM, Avrupa Konseyi ve bağlayıcı insan hakları sözleşmeleri tarafından belirlenenler de dahil olmak üzere uluslararası hukuk normlarını ihlal etmiştir. Bu tür eylemler bireysel olarak bir avukata yönelik bir saldırı olmanın ötesinde, Türkiye'de hukukun üstünlüğüne ve adalete erişimi hedef alan daha geniş bir tehdidi temsil etmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve MSHS'ye taraf olan Türkiye, avukatlık mesleğinin bağımsızlığını sağlamak ve görevlerini yerine getiren avukatlara yönelik her türlü gözdağını veya tacizi önlemek konusunda bağlayıcı bir yükümlülük altındadır (AİHS Madde 6 ve 10;[20] MSHS Madde 14 ve 19).[21]

4. Sonuç ve Öneriler

Av. Büyükdağ hakkındaki iddianamenin sebep olduğu ciddi endişeler ve bunun Türkiye'de avukatlık mesleğinin bağımsızlığı, adalete erişim ve adil yargılanma hakları üzerindeki etkileri göz önünde bulundurularak aşağıdaki tavsiyeler sunulmaktadır:

1. Avukatların mesleki görevleri sırasında iyi niyetle yaptıkları açıklamaları kapsayan dokunulmazlıklarına tam saygı gösterilmesi sağlanmalıdır.

2. Avukatları mesleki faaliyetleri nedeniyle hedef alan her türlü taciz, gözdağı veya misillemeye son verilmelidir.

3. Avukatlık Mesleğinin Korunmasına Yönelik Avrupa Konseyi Sözleşmesi imzalanmalı ve onaylanmalıdır.

4. Avukatlık mesleğinin bağımsız olduğu ve avukatların görevlerini -siyasi açıdan hassas veya hoşa gitmeyen davalar da dahil- misilleme korkusu olmadan yapma hakları olduğu kamuoyu önünde yeniden teyit edilmelidir.

5. Kolluk kuvvetleriyle yargı makamları savunma avukatlarının rollerini ve haklarını düzenleyen uluslararası standartlar konusunda eğitilmeli, müdahale etmeme, iyi niyet dokunulmazlığı ve mesleki bağımsızlık ilkelerini anlamaları sağlanmalıdır.

Kaynakça:

- Council of Europe. Convention for the Protection of the Profession of Lawyer. [Avrupa Konseyi, Avukatlık Mesreğinin Korunmasına Yönelik Sözleşme] Bakanlar Komitesi tarafından 12 March 2025 kabul edilmiş, 13 May 2025 tarihinde Lüksemburg'da imzaya açılmıştır.
- Council of Europe. European Convention on Human Rights. [Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi] Roma, 1950.
- Council of Europe, Committee of Ministers. Recommendation No. R (2000) 21 on the Freedom of Exercise of the Profession of Lawyer. [Avrupa Konseyi'nin Avukatlık Mesleğini İcra Etme Özgürlüğüne İlişkin R(2000)21 sayılı Tavsiye Kararı], Bakanlar Komitesi tarafından 25 Ekim 2000 tarihinde kabul edilmiştir.
- European Court of Human Rights. Kudeshkina v. Russia, App. No. 29492/05. [AİHM, Kudeshkina / Rusya. Başvuru no. 29492/05]. 26 Şubat 2009 tarihli karar. Birinci Bölüm. Nihai 14 Eylül 2009.
- European Court of Human Rights. Nikula v. Finland, App. No. 31611/96. [AİHM, Nikula / Finlandiya. Başvuru no. 31611/96] 21 Mart 2002 tarihli karar.
- Türkiye Cumhuriyeti. 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu.
- Türkiye Cumhuriyeti. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu.
- United Nations. Basic Principles on the Role of Lawyers. Adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, [Birleşmiş Milletler Sekizinci Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Kongresi'nde kabul edilen Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler] Havana, Küba, 7 Eylül 1990.
- United Nations. International Covenant on Civil and Political Rights. [Birleşmiş Milletler, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme] Birleşmiş Milletler Antlaşmalar Serisi, cilt 999. New York: Birleşmiş Milletler, 1966.

Yazarlar:

Maxwell Goddard, Greater Manchester Immigration Aid Unit'te iltica ve göçmenlik hukuku alanında uzmanlaşan bir stajyer avukattır. Haldane Society of Socialist Lawyers'ın yürütme komitesinde görev yapmaktadır.

Maxwell, Manchester Yeşil Partisi'nde Politika ve Denetim Koordinatörü olarak görev yaparak Yeşiller Partisi siyasetinde aktiftir ve ayrıca İngiltere ve Galler Genç Yeşiller Uluslararası Komitesi'nde yer almaktadır. Bunun yanı sıra Young Legal Aid Lawyers ve University of Law aracılığıyla insan hakları alanında kariyer yapmak isteyen genç hukukçulara mentorluk yapmaktadır. Önceki yayınları arasında At the Frontlines of Immigration Law (Notes From Below) bulunmaktadır; bu çalışma, Birleşik Krallık'ta hükümet politikasının ve medya söyleminin göçmenlik avukatlarının çalışma koşullarını nasıl şekillendirdiğine dair bir analizdir.

Ryan Bestford, Greater Manchester Immigration Aid Unit'te iltica ve göçmenlik hukuku alanında uzmanlaşan bir avukattır. 17 yılı aşkın süredir avukatlık yapmaktadır. Önceki deneyimleri arasında Birleşik Krallık Kamu Müdafaa Servisi'nde çalışmak da bulunmaktadır. İran'a ilişkin ülke rehberliği niteliğindeki PS (Iran) davasında ve Temyiz Mahkemesi'nin MY (Pakistan) kararında talimat veren avukat olarak görev yapmıştır. Ayrıca Haldane Society'nin yürütme komitesinde de yer almaktadır.

Sonnotlar:

1 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, Md. 125(3).
2 Türkiye Cumhuriyeti, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 128. madde.
3 Kudeshkina / Rusya, Başvuru. No. 29492/05, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 26 Şubat 2009 tarihli karar (Birinci Bölüm), nihai 14 Eylül 2009.
4 Türkiye Cumhuriyeti, 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu, 58. madde.
5 Türkiye Cumhuriyeti, 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu, 59. madde.
6 Türkiye Cumhuriyeti, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 125(1) madde.
7 Türkiye Cumhuriyeti, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 125(3)(a) madde.
8 Türkiye Cumhuriyeti, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 127. madde.
9 Türkiye Cumhuriyeti, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 128. madde.
10 Birleşmiş Milletler, "Basic Principles on the Role of Lawyers Adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Küba, 16. Prensip.
11 Birleşmiş Milletler, Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler, 7 Eylül 1990 tarihinde kabul edilmiştir, 16. Prensip.
12 Birleşmiş Milletler, Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler, 7 Eylül 1990 tarihinde kabul edilmiştir, 20. Prensip.
13 Nikula / Finlandiya, Başvuru No. 31611/96, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 21 Mart 2002 tarihli karar, § 29-56.
14 Avrupa Konseyi, Bakanlar Komitesi, Avukatlık Mesleğini İcra Etme Özgürlüğüne ilişkin R (2000)21 sayılı Tavsiye Kararı, 25 Ekim 2000 tarihinde kabul edilmiştir, I(1) ve I(4) Prensipler.
15 Avrupa Konseyi, Avukatlık Mesleğinin Korunması Sözleşmesi, 12 Mart 2025 tarihinde kabul edilmiş, 13 Mayıs 2025 tarihinde imzaya açılmıştır; Madde 9(4) ve suç teşkil eden olayların soruşturulmasına ilişkin genel yükümlülük.
16 Birleşmiş Milletler, Basic Principles on the Role of Lawyers Adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Küba, 7 Eylül 1990, 18. Prensip.
17 Birleşmiş Milletler, Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler, 6.2 Prensip ve ona eşlik eden Açıklayıcı Notlar (47. Paragraf), 7 Eylül 1990 tarihinde kabul edilmiştir.
18 *International Covenant on Civil and Political Rights* (ICCPR), Articles 14, 19, and 22, adopted December 16, 1966, entered into force March 23, 1976, United Nations Treaty Series, vol. 999, p. 171
19 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), Madde 6, 10 ve 11, Avrupa Konseyi, 1950.
20 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), Madde 6 ve 10, Avrupa Konseyi, 1950.
21 Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (MSHS), Madde 14 ve 19, kabul tarihi 16 Aralık 1966, yürürlüğe giriş tarihi 23 Mart 1976, Birleşmiş Milletler Antlaşmalar Serisi, cilt 999, s. 171.